

Inspraak en openbaarheid

1. Vlaams Ombudsman Bart Weekers leidt in als volgt:

“In 2003 tekenen vele duizenden Gentenaars een petitie. Die petitie wil een volksraadpleging over de vraag of er in Gent districtsbesturen moeten komen, zoals in Antwerpen. Ik zal u niet voorrekenen welke professionals zich de afgelopen 10 jaar gebogen hebben over deze petitie, maar het resultaat van al dat werk? Die volksraadpleging werd tot de dag van vandaag niet gehouden en het bestuursakkoord van de nieuwe Gentse coalitie zwijgt erover in alle talen.

Hierna, enkele bedenkingen bij mijn ongemakkelijk gevoel bij dergelijke en andere verhalen, om Oosterweel niet te noemen.

Een eerste ongemakkelijk gevoel: foutlopende inspraak gaat erin als zoete koek; met de media op kop, kicken we met z'n allen op wat fout loopt. Terwijl er zoveel alledaagse tegenvoorbeelden zijn: op de school van onze kinderen, bij de aanpak van de verkeersproblematiek op en rond hun jeugdvoetbalclub. Op vele plaatsen wordt vaak wel degelijk geluisterd naar mensen. En als ik ergens ga spreken, bevestigen mijn toehoorders het me ook: hun melding bij hun gemeentebestuur of hun telefoontje naar de info-lijn 1700, draait wel degelijk uit op minstens een dialoog. Maar ja, die stille inspraak haalt zelden de krant en biedt bitter weinig inspiratie voor colloquia.

Kicken op wat fout loopt dus. En een tweede ongemakkelijk gevoel: onze aanpak van wat fout loopt. Als professional hebben we vaak weinig keuze. We moeten mee aan de bak. Zelfs wanneer inspraak en openbaarheid "doelen op zich" lijken te worden en niet langer "middelen". Wanneer we allemaal samen steeds verder afdrijven, van dat waar het aanvankelijk om draaide. Binnensmonds denken we dan "Waar zijn we in vredesnaam nu weer mee bezig?", als we weer eens, met z'n allen, staren op zo een afgeleid dossier. Dan wijst de ombudsman bijvoorbeeld een adviesorgaan terecht, omdat het advies uitblijft over wat er nu, bijna tien jaar later, moet gebeuren met die ene petitie, die indertijd die volksraadpleging vroeg. Maar diep binnenin, beseffen we maar al te goed dat die volksraadpleging eigenlijk in een impasse zit. En toch draaien we door en kunnen we de sneeuwbal geen halt toeroepen.

Kicken op wat fout loopt en een aanpak, die ons verwijdert van de kern van de zaak. En het probleem zit 'en ongetwijfeld ook bij die weinig doordachte evolutie van ons Vlaams bestuursrecht. Wat zie je? Ons Vlaamse bestuursrecht zelf dreigt in een impasse verzeild te raken, omdat het "en stoemelings" twee werelden combineert. We hadden aanvankelijk een vrij traditioneel Frans systeem: niet overdreven veel inspraak en openbaarheid vooraf, maar wel stevige rechtsbescherming achteraf. Met helemaal achteraan, één speciale rechtbank, de Raad van State, die eerder genomen

overheidsbeslissingen achteraf vernietigt. Maar toen we twintig jaar geleden, de kloof met de burger ontdekten, hebben we daar allerlei Noord-Europese elementen aan toegevoegd, zoals uitgebreide inspraak "vooraf". Een Deense collega-bestuursrechter trok onlangs grote ogen, toen hij die combinatie zag: hun "vooraf"-cultuur, met die andere (bij hem in Denemarken bijna onbestaande) cultuur van rechtsbescherming "achteraf". Vlaanderen zal de komende jaren keuzes maken: de huidige combinatie leidt tot onrealistische verwachtingen en teveel onduidelijkheid over het "point of no return" in het beslissingsproces.

Ik weet het, als Vlaams ombudsman, heb ik makkelijk spreken. Ik mag er het mijne van denken en ik kan die burger doorsturen, die maar blijft doordrammen over die geweigerde inzage in dat dossier, zonder zelf bereid te zijn om dat schoolparcours van dat ene kind, op die ene school, terug op de rails te brengen.

Maar kunnen we toch niet allemaal proberen om ons meer te concentreren op inspraak en openbaarheid, die complementair zijn aan andere invalshoeken? Want daar draait het in de representatieve democratie toch om: ze zijn onderdeel van een proces, waarbij uiteindelijk iemand (anders) beslist. Het gaat er dus meestal om dat je, vanuit verschillende invalshoeken, een bepaalde boodschap te doen aankomen bij die beslisser. En wil je dat bereiken, dan zal je meestal toch sowieso complementaire standpunten moeten vinden of moeten kunnen innemen?

En in die zin, denk ik dus dat inspraak en openbaarheid complementair zullen zijn of niet zal zijn."

2. Tijdens het daaropvolgende debat, onderstrepen verschillende tussenkomsten dat de representatieve democratie het uitgangspunt moet zijn. Het debat focust vooral op het aspect "vooraf"- "achteraf".

Wat de "vooraf" betreft, valt op dat deelnemers aan het debat hun hoop stellen in de verdere versterking van de elementen "vooraf". Zeker de meer informele aspecten ervan, die "ad hoc" kunnen toegepast worden. Minder enthousiasme is er voor de meer robuust geïnstitutionaliseerde werkvormen, zoals precies die volksraadpleging in het Gemeentedecreet. Verschillende sprekers wijzen erop dat dergelijke instrumenten hun roeping niet waarmaken. Ze lijken al bevoordeelden, nog meer te bevoorstellen en ze lijken ook weinig te harmoniëren met de representatieve democratie en van aard lijken te zijn om de "ja-nee"-tegenstellingen verder te voeden.

Wat de "achteraf" betreft, uit een aantal deelnemers de verzuchting dat "niets meer gerealiseerd te lijken kunnen worden"; andere deelnemers zijn meer genuanceerd. Iedereen lijkt het wel erover eens te zijn dat de

rechtsbescherming achteraf verder gemoderniseerd moet worden. Zowel bijvoorbeeld de relativiteitseis passeert de revue, als de door de rechter te maken afweging om alternatieven voor de vernietiging te bedenken. Al wordt bij dat laatste voorstel wel meteen de bedenking gemaakt dat rechterlijk beleid nu ook weer niet meteen de meest wenselijke evolutie is.